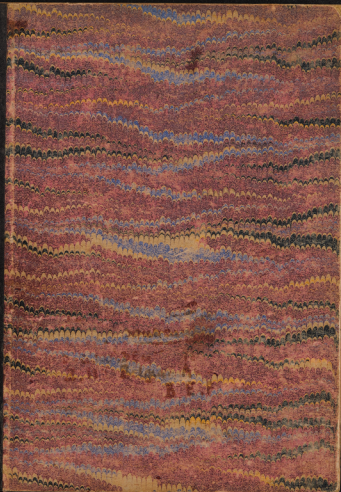

LIBRARY
OF THE
BEE

Kijkjes in Chaucer's
"Vertellingen van Canterbury"

J. A. Vras
at Moor-edge
Walton-on-the-Hill
(Surrey) England

Begonnen op 11 Januari 1918.

Inleiding
Chaucer's Leven en Werk (1).

Dere bijdrage maakt geens aanspraak op filologische waarde en beoogt niets méér dan wat de hoofding belooft: Kijkjes te geven, ten gerieve onzer landgenooten in Engeland, in het meesterwerk van hem die terecht gezegd wordt de vader der Engelsche Dichtkunst.

Het ligt dus voor de hand dat we hier niet gaan uitwijden over Chaucer's hooge verdienste in taalkundig opzicht en zijn doorwegend aandeel in de ontwikkeling en vervorming der Engelsche Schrifttaal; ook niet in langdradige beschouwingen treden betreffende plaats en rang welke den Dichter toekomen in de wereldliteratuur, of den invloed nagaan van de Canterbury Tales op ander letterkundig werk, in en buiten Engeland, en omgekeerd. Het mangelt ons overigens aan tijd, plaatsruimte en bevoegdheid om dat alles grondig en uitvoerig te bespreken, en we verzegeu er ons dus mee in breede trekken den levensloop te schetsen van den Dichter, om daarna nabere kennis te maken

(1). Verdere inlichtingen desaanpaande kan men vinden in de kritische uitgave van Prof. W. W. Skeat "The Student's Chaucer", Oxford, Clarendon Press, 1895. Ik verwij's hier enkel naar dat werk omdat het een degelijk handboek voor Chaucer-Studie is, en het me niet wenschelijk toeschijnt, in een bondige bijdrage als deze, een uitvoerige bibliografie aan te halen.

met het werk zelve, dat ongetwijfeld een lezer boeien zal, als zijnde een getrouwe Spiegel van Engelsche zeden en gebruiken in de 14de eeuw.

Geoffrey Chaucer werd geboren te Londen in 't jaar 1340, en ontving er blijkbaar zijn eerste onderwijs, waarschijnlijk in St. Paul's of Donthony's School; 't blijft een open vraag of hij, al of niet, zijne opvoeding volrok aan de Hoogescholen te Oxford en Cambridge, hoewel er heel wat ten voordeele van een bevestigend antwoord kon ingebracht worden. Het ontbreekt ons echter aan doorslaande bewijzen om dat twistpunt te doorslechten, en het feit dat Chaucer in zijn letterkundig werk eenige bijzonderheden vermeldt, die een ongemeene vertrouwdheid met het universiteitsleven in beide Steden schijnt te ver-
raden, heeft, op zichzelf genomen, geen beslissende waarde.

Zoo het ons moeilijk valt, over deze tijdspanne tenminste, de geestesontwikkeling van den Dichter gade te slaan, met vasten voet volgen we zijne loopbaan als hoveling, daar bereikt hij helder belicht, zoo niet volkomen scherp afgeglind wordt in onloscheurbaar geschiedkundige bewijstukken.

Wij vinden we hem, in 1357, onder de schildknappen van Elizabeth, gemalin van Hertog Lionel van Clarence, en schoondochter van koning Edward III, en de huishoudelijke rekeningen der Hertogin vermelden verscheidene uitgaven ten bate van "Geoffrey Chaucer", in April, Mei en December van dat jaar.

Toen, in 1359, Edward III tegen Frankrijk oprukte, nam hij dienst in het leger, en werd gevangen genomen te Reims; Dank zij de welwillende tusschenkomst van zijn vorst, die 16 pond sterling (d. i. minstens 4000 frank in hedenbaagse

mont voor zijn losprijs betaalde. Hierwierf hij zijn vrijheid in maart 1360, na paar maanden dus voor het Anglo-Fransche vredeverdrag te Breteigny, nabij Chartres, betwogen werd.

Daarop werd hem vermoedelijk een betrekking geboden aan het koninklijke hof, want in 1367 verleende Edward III hem een lijfrente van 20 mark (ongeveer 335 frank) om bewezen diensten.

In oktober 1368 stierf zijn beschermheer Hertog Lionel, en naar alle waarschijnlijkheid vond Chaucer toen een nieuw malen in Lionel's broeder, den Hertog van Lancaster, John of Gaunt, alias: Jan van Gent, ras genaamd naar zijn geboortestad in Vlaanderen. Het volgende jaar brak, voor de derde maal onder Edward's regering, de pest uit in Engeland, en in den herfst van 1369 verloor Hertog Jan zijn eerste vrouw, een gebeurtenis bezongen door Chaucer in een zijner eerste gedichten "The Death of Blanche the Duchesse", tamelijk onbeholpen nog en of Franschen leest geschied, doch niettemin in zich dragend de belofte van latere meesterschap.

In 1370 begon Chaucer zich in te laten, op koninklijk bevel natuurlijk, met diplomatisch werk, en van dat jaar af tot in 1386 werd hem, af en toe, belangrijke zendingen toevertrouwd, die, zoowel op stoffelijk als op geestelijk gebied, de voordeligste gevolgen moesten opleveren.

Zoo trok hij, in December 1372, voor ambtszaken naar Italië, en vertoefde achtereenvolgend te Genua, Pisa en Florentie. Op deze reis maakte hij nadere kennis met de meesterwerken der Italiaansche dichters, en in zijn eerstvolgende geschriften kunnen we al dadelijk den invloed van Dante, Boccaccio en Petrarca bespeuren. Het is overigens best mogelijk dat hij, gedurende zijn verblijf aldaar, dat elf maanden besloeg, nl. tot in november 1373,

persoonlijke betrekkingen aanknoopte met Boccaccio en Petrarca, en sommige zinsneden in zijne gedichten schijnen deze onderstelling te staven.

Koning Edward was zeer tevreden over de werkzaamheden van zijn gezant in Italië, en schonk hem, op Sint Jorisdag (23^e April) van het volgende jaar, als een blijk van erkentelijkheid, eene belooning die kenscheppend is voor de zeden des tijds: nl. eene kruik wijn daags, te leveren door den battelier van het Hof. Daarbij bleef het echter niet, en 'n paar maanden later werd Chaucer bendend tot opruimer van de tobrechten op wol, huiden en leder te houden. Ter elkaertijd verleende Hertog Jan hem een lijfrente van 10 pond (ongeveer 2500 frank) om goede diensten door hem en zijn vrouw Philippa bewezen aan voornoemde hertog, zijne gemalin, en zijne moeder de Koningin. Dus vernemen we voor 't eerst dat Chaucer thans gehuwd is, doch 't is meer dan waarschijnlijk dat zijn huwelijk ebrige jaren tevoren had plaats gegrepen, daar in September 1366 reeds eene Philippa Chaucer, als hofs dame der Koningin vermeld wordt.

Philippa Chaucer, geboren Rouet, en afkomstig uit Henegouwen, was de zuster van Katharina, bijzitster en later derde vrouw van den hertog van Lancaster, en de levenslange vriendschap tusschen Jan van Gent en zijn beschermeling is wellicht deels aan deze omstandigheid toe te schrijven. Van het echtelijke leven van den Dichter weten we weinig of niets af, doch knipsels uit zijn werk laten vermoeden dat het heel wat te wenschen overliet, en lang niet een voorbeeld was van wederzijdsche liefde en koewijding.....

In 1376 hervatte Chaucer zijn diplomatische tochten, en in

Februari 1377 treffen we hem aan in Vlaanderen, met een geheime zending belast, waarvoor hij een vergoeding van 30 pond (7500 fr.) trok; twee maanden later vertreeft hij aan het Fransche Hof, niet-zaaks Froisbart beweert - om er een huwelijk aan te makken tus-schen den toenmaligen Prins van Wales en een dochter van den Franschen Vorst, doch om zich, namens zijn meester, bij Karel V te bezwaren over zekere vergripen tegen den heerschenden wapenstilstand. Dat karweitje bracht hem 48 pond (12000 frank) op. Edward II overleed den 21^{en} Juni van dat jaar, en zijn kleinzoon Richard II volgde hem op als koning van Engeland. Kort na dien werd Chaucer opnieuw naar Frankrijk gezonden, en daarna naar Lombardie, waar hij, van Mei tot September 1378, onderhandelingen voerde met Barnabo Visconti, hertog van Milaan.

In den loop van 1380 had de Dichter een eetje te jellen met het gerecht of aanklacht "De Taptu meo", van een zekere Cecilia Chaumpayne; meer weten we er ook niet van af, doch wat er ook van wese, het ons maket, he raakte belette hem niet nieuwe ambten en voorrechten te ontvangen van Hoogerhand.

Doch in 1386 greep er een politieke verandering plaats in Engeland, die voor Chaucer de nadeeligste gevolgen na zich sleepte.

Hertog Jan was naar Spanje vertrokken om er, gewapenderhand, zijn eer betwiste rechten op de kroon van Kastilië te doen gelden, en gebruik makende van zijn afwezigheid, had zijn broeder Thomas, hertog van Gloucester, den jongen Richard II van alle macht ontheven, een Regentieraad samengesteld, en zich feitelijk het bestuur toeëigend. De invloed der Lancaster-partij was dus gebroken, en thans kwamen de trawanten van Gloucester aan de beurt. Chaucer werd uit den koninkliken dienst ontslagen, en

samen met zijne betrekking verbeurde hij het aansienlijkste gedeelte van zijn inkomen, zoodat hij zich verplicht zag zijne lijfrenten te belenen, om in zijne behoeften te voorzien.

Gloucester's heerschappij was echter van korten duur. In mei 1389 nam Richard zelf het bewind in handen, Jan van Gent kwam terug naar Engeland overgestoken, en de Lancaster-partij herwon welte haer vroegere invloed aan het Hof. Chaucer was dus weer "*persona grata*", en alras wist Hertog Jan hem een welbesolijgd baantje te vinden, nl. dat van koninksklerk te Westminster, met een wedde van ongeveer 25 frank daags. Het volgende jaar werd hij in deselfde hoedanigheid gehecht aan Sint Joriskapel te Windsor, en tot lid benoemd eener commissie, belast met de herstellingswerken aan de oevers der Them's tusschen Woolwich en Greenwich.

't Lijkt er echter naar alsof zijne gelukster hem voortgaed had gegeven; in 1391 moest hij, om onbekende redenen, zijn ambt laten varen; in 1394 verleende de koning hem een jaarlijksche toelage van 20 pond (5000 frank), een aardig sommatje, doch ontoereikend om hem terug op dreef te helpen, en datzelfde jaar zag moest hij om een voorschot op zijn rente vragen; in 1398 werd hij door een schuldeischer voor het gerecht gedaagd, en toen, in September 1399, Hendrik IV den Broon van Engeland besteele, deed Chaucer, in een snedig gedicht "*The Complaint of Chaucer to his Empty Purse*", — een beroep op den jongen vorst om zijn platte heurs opnieuw te spekken. De smeekbede werd op staanden voet verhoord, en de Dichter sleet zijn laatste levensdagen in hetzelfde welstand, tot hij, den 25^{en} Oktober 1400, te Westminster overleed. Hij werd begraven in Westminster-Abdij, in de groote

2
zuiderbeuk, en anderhalve eeuw later werd aldaar te zijner gedach-
tenis een grafsteen opgericht door een zijner vereerders, Dichter
Nicholas Brigham van Oxford.

Eenke algemeene bemerkingen thans over het werk van Chaucer.
Zijne geschriften, die meest alle in dichtvorm gesteld zijn — twee
vertellingen: The Tale of Melibeus en The Persones Tale, de vertaling
van Boethius: De Consolatione Philosophiae, en een astronomische
verhandeling: The Treatise on the Astrolabe alleen uitgesonderd —,
kunnen in drie afzonderlijke groeperingen ingedeeld worden:

1. Werken geschreven vóór 1373. Deze staan heel en al onder invloed
der Fransche Dichterschool, en meer bepaaldelyk van den ver-
maarden Roman de la Rose, waar van Chaucer een gerijmde
Engelsche vertaling leverde.
 2. Werken geschreven tusschen 1373 en 1384. Chaucer had op zijn
reizen kennis gemaakt met de geschriften van de Italiaansche
dichters uit het bloeiperk der Renaissance, en zich dadelijk
hunne werkwijze en schrijftrant eigen gemaakt; ook vinden
we van dan af in zijne gedichten den invloed van Dante, Boccaccio
en andere Italiaansche schrijvers.
 3. Werken geschreven na 1384. In deze periode, opmerkelijk om
het streven naar grootere oorspronkelijkheid, heeft Chaucer
eindelijk zijn volle ontwikkeling bereikt, en schenkt ons de heer-
lijk-rijpe vrucht van zijn verbaard schepingsvermogen:
The Canterbury Tales, het letterkundige meesterwerk der 14^e
eeuw, en de grondslag der Engelsche dichtkunst.
- 6 Gaat echter niet aan, Chaucer te lezen en te besoordeelen in den:
zelfden geest waarin we een hedendaagschen woordkunstenaar
bekeuren; een geheel-verschillende maatstaf dient hier toege-

past, en we moeten trachten ons in te ~~leven~~ denken, door-en-door, in den gedachten gang der Middeleeuwen, in de omgeving en tijdsomstandigheden waarin de Dichter leefde, en waar van zijne vertellingen noodzakelijk den stempel dragen.

Zoo we van dat Standpunt uit zijn werk bekijken, zullen we geen aanstoot nemen aan enkele onkieschheden, die misschien tegen onze huidige begrippen van welvaerlijkheid indruischen, doch geenszins het minder- verrijnde oor van onze voorouders kwetsen; onze oud-Waalsche Schrijvers zijn daar overigens ook niet van vrij te pleiten, en niemand drijft hethunten kwade, daar ze een: kwistip de geesterstroomingen hunner eeuw, den handel en wandel hunner tijdgenooten opteekenden en vertolkten.

Eveenin mag het ons bevreemden, dat Kerk en geestelijkheid soms winnig over den hekel gehaald worden, en niet altijd als toonbeelden van deugd en heilichheid worden voorgesteld: in dat opzicht ook is Chaucer de reghman van zijn tijdvak, en zijne gehechtheid aan den hertog van Lancaster kon er enkel toe bijdragen om zijne vitsucht in die richting aan te wakkeren en te verscherpen. Jan van Gent was immers een trouw aanhanger van den beruchten ketter Wycliffe, den voorlooper der protestantische Hervorming en onverzaenbaren bediller der bestaande kerkelijke instellingen, en — "wiens brood men eet, diens woord men spreekt".

Een andere letterkundige bijzonderheid, die den hedendaagschen lezer tegen den kop springt in de dichterlijke voorlezingen der latere Middeleeuwen, is het overvloedige — vaak tot overmaat gebruyen — gebruik der allegorie, en Chaucer maakt geene uitzondering op den algemeenen regel, al dient het erkend dat de Canterburgsche Vertellingen lang niet zoo kwistip getooid zijn

met zinnebeelden als zijne vroegere gedichten.
Kortom, Chaucer is de typische vertegenwoordiger en getrouwe ont-
leeder van de samenleving der 14^e eeuw in Engeland, en dat alleen
reeds ware voldoende om onze aandacht te trekken op zijn werk
en het nabluisen zijner geschriften te wettigen, afzaken het van
zijn verrassenden zin voor humor, zijn diepgaande levenswijs-
heid en menschenkennis, en menige andere verdienste, in vorm
en gedachte, die den dichter een ereplaats verzekerd hebben in de
Engelsche letterkunde.
Daarmee sluiten we onze inleiding, om Chaucer's meesterwerk
van naderbij in oogenblik te nemen.

I. - De Prologus of Voorrede.

Chaucer leidt zijne vertellingen, van Canterbury (of Kanten-
berg, lijk ze't in't Nederlandsch wel eens noemen) in met een
voorrede in 858 versen, waarin al de personages - een dertig-
tal -, die om de beurt aan't woord gaan komen, den lezer worden
voorgesteld. Dus krijgen we een prachtige beschrijving ten
beste van de maatschappij der latere Middeleeuwen, een merk-
waardige schets, waarin alle standen der samenleving worden
uitgebeeld in bonte kleuren, en zoowel in ethisch als in
geschiedkundig opzicht staat Chaucer's Voorwoord onover-
troffen, zoo niet ongeëvenaard in de Engelsche letterkunde.
laten we saentjes nagaan hoe de dichter het aan boord legt
om zijn zeer-gemengd gezelschap bij mekaar te krijgen, en den
leidraad te vinden, waarrond zijn heele werk gewoven wordt.

In de Hoofstraat te Southwark, ten Zuid-oosten van Londen, staat er een herberg, genaamd de Tabbaard. Daar zat Chaucer op een mooien lentedag, reisvaardig om naar Canterbury op beevaart te trekken, toen een graef pelgrims, die denzelfden tocht hadde ondernomen, op't onverwacht in de herberg aanlandden. De dichter sloot zich dadelijk bij het gezelschap aan, evenals Harry Bailly, de gemeenlijke waard uit den Tabbaard, en de reisgenooten kwamen onderling ooreen dat ieder om de beurt met 'n paar vertellingen zou uitpanken, om den elntonigen rit op te vroedigen met gezelligen kout.

Het plan van het boek is nu heel eenvoudig en knap uitgedacht, al Stout er op gewezen dat het niet ganzsch oorspronkelijk is, in de volle beteekenis van het woord, daar Boccaccio's Decamerone (enkele jaren vroeger geschreven) in denzelfden rit was opgevat. Het Decamerone immers is een reeks vertellingen, in de mond geleid van tien Florentijnische jongelui van beider geslacht, die hunne stad ontvlucht waren om de smetplaag te ontsnappen welke er in 1348, woeëde, en mekaar op luimige (en vaak onwettige) verhalen vergastten, om den tijd te korten gedurende hun lange afzondering. Doch hierin overreeft Chaucer zijn Italiaansch model dat hij ons met een opvallende verscheidenheit van sociale typen in aanraking brengt, wyl Boccaccio's "Dramatis personae", alle tot denzelfden stand behoorlen, wat een zekere gelijkwaardigheid in hunne verdrichtsels voortgevolgt heeft.

Laten we hier nu terloops aanstippen dat we slechts 24 Canterbury Tales bezitten, hoewel er meer dan dertig reisgenooten aan de beevaart deelnamen, zodat we mogen onderstellen dat Chaucer's werk nog onvoltooid was, toen de daad hem op zestigjarige

anderdom kwam verraden.

Thans knippen we uit zijn Prologus, de paravelten der lustige pelgrims, en treffen eerst en vooral een Ridder aan met zijn gevolg, bestaande uit zijn zoon, die zijn praefijnd doet als Jonker in vader's dienst, (in afwachting dat hij zelf in de ridderschap worde opgenomen), en een wapenknecht.

De ridder wordt ons beschreven als een beruchte vechtersbaas, die meermaals ten Strijde is getogen voor zijn Heer, zoowel in kristendom als Heidenland. Zijn krijgsopleiding had hij ontvangen in Pruigen (kon het wel anders!), en was vandaar gewapenderhand opgetrokken tegen de heidensehe naburen van Pruigen, de Lithuaniers en Russen. Vijftien bloedige veldslagen had hij meegemaakt, en driemaal zijn tegenstrever overwonnen in toeegevecht; hij was samenreis bij het beleeg van Algeciras in Spanje (1344), en bij de innamen van Adalia in Klein-Azië (rond 1352), van Alexandrie in Egypte (1365), en van Ayas in Armenie (rond 1367); voorts hadden zijn tochten hem in de Moorsche koninkrijken van Afrika, nl. Belamarin en Tremessen, gebracht, evenals in Turkije en op de kusten van Palestina, en immer verwierf hij den hoogsten roem. De faam zijner wapenfeiten had echter zijn hoofd niet op hal gebracht gedreven, en trouw aan zijn gelofte trok hij, bij zijn terugkomst in Engeland, dadelijk op beevaart naar Canterbury, zonder zich zelfs den tijd te gunnen zijn allebaagsche reiskleeren voor een sierliker gewaad te verwisselen.

De jonker, die's ridders land en wapenschild draagt, is een twintigjarige wrullebol, opgeruimd van aard, zingend en fluitend van morgen tot avond, en - lijk alle ridders in spe - smoorlijk versikkert op de Dame van zijn hart. Hij ook is reeds op krijgs-

tocht uitgevoerd, nl. in Vlaanderen, Artois en Pikardie, is een bekwaam Tuitter, kan zingen en Dichten, Schermen en Dansen, teekenen en Schrijven, — Kortom, kan bogen op een volmaakte opvoeding volgens de begrippen der 14^e eeuw, en is tevens 'hooffsch' bescheiden en dienstvaardig..

De wapenknecht is een Staere kerel, met bruin gebrand zelaat en kortgesneden haarbos; hij draagt een groenen kapmantel en aan zijn gordel hangt een jachthoorn en een welgeolde pijl-kopker; hij is gewapend met boog en beukelaar, zwaard en dolk, en op zijn borst prijkt een zilveren beeldje van Sint Kristoffel, om hem te beschermen in noed en gevaar.

